

***Karhulanka
ja muita
kepposia***

Alpo Haverinen

Karhulanka ja muita kepposia

ALPO HAVERINEN

***Karhulanka ja
muuta kepposia***

Tarinoita elämästä ennen
turvakenkiä ja varoitustarroja

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

Copyright © 2026 Alpo Haverinen

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763
Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-89-0276-8

Sisällys

Äitini mun	7
Yövieras	12
Utelias	18
Talvipäivät	20
Oravanmehtuu	29
Nivan koulu	31
Lasareetissa	35
Maailma avartuu	40
Kotieläimet	43
Hammaslääkärissä	48
Elli-muori	53
Hankintapuuta	58

Äitini mun

Nyt! Nyt kolahti sukset porstuan seinää vasten. Äiti on tullut kirkolta kotiin. Pomppaan lammasnahkaisen veltin alta ylös ja ryntään äitiä vastaan katsomaan, mitä äidin suuri reppu sisältää. Äiti oli aamulla ennen minun nousua lypsänyt lehmät ja lähtenyt hiihtämään kirkolle asioimaan.

Kirkolle on pitkä matka; isä on sanonut sinne olevan yli 20 kilometriä, vaikka en kyllä tiedä mikä kilometri on. En ole koskaan käynyt kirkolla. Siellä on kuulemma paljon taloja, autoja ja kauppoja, mistä voi ostaa kaikenlaisia ruokatavaroita ja vaatteita ja ennen kaikkea makeita karamelleja. Niitä karamelleja toivon äidin repusta löytyvän. On myöhäinen ilta, ja kerkesin jo mennä nukkumaan ennen kuin äiti tuli. Nyt ei nukuttanut, nyt kiinnosti reppu.

Äidin käsi nostelee pöydälle sokeria, kahvinkorviketta ja muuta tavaraa. Eikö siellä olekaan karkkeja? Mutta sitten repeää riemu. Repusta nousee taivas, viisi punaruutuista skottitoffee-pussia, jokaiselle lapselle oma pussi. ”Nyt ei syyvvä yhtään namua, vaan kaikki takasin pehkuihin, aamulla sitten.” Äidin sana on laki, saa sylki kuivua suussa. Oli ollut pitkä päivä odottaa äitiä, enkä ollut

siihen tottunut. Äiti oli aina kotona. Isä oli viikot savotoilla tai uitossa. Vanhemmat sisaret ja veli koulussa. Talvisin viikot oltiin kolmisin – äiti, minä ja nuorempi siskoni Maija. Tänään oli isä ollut kotivahtina, että äiti pääsi kirkolla käymään.

Äiti oli minulle suurin turva ja lämmöntuoja. Äiti oli kaiken taitaja. Ei ollut mielestäni mitään asiaa, mitä hän ei olisi osannut. Hän oli kuppari, ja kerran näin, kun kaksi miestä kantoi pirttiin kolmatta, joka ei pystynyt kävelemään. Mies makasi lattialla selällään kädet ja jalat harallaan, kun äiti mittaili pitkällä leipälapion varrella ristiin ja totesi ukon olevan vino. Äiti hieroi ukkoa aikansa, ja niin vain ukko pomppasi pystyyn ja lähti kävelemään. Miehet ihmettelivät nopeaa paranemista, mutta äiti epäili miehen nostaneen liikaa ja venäyttäneen itsensä. Hammassärynkin vuoksi kävi ihmisiä meillä apua saamassa, samoin palovammojen takia. Myös lähiseutujen kuolleet äiti kävi pesemässä ja laittoi arkkuun. Muutaman kerran hän oli lapsenpäästäjänä. Parannustaitonsa hän kertoi saaneensa Virtalan ukolta.

Varreltaan äiti oli pieni, 143 cm luki hänen henkilötodistuksessaan. Mutta jos oli varsi lyhyt, niin energiaa oli sitä enemmän. Yhtenä kovimpana reissunaan hän piti sitä, kun oli käynyt päiväselttään kirkolla ja tuonut repussaan 15 kiloa tavaraa kaupasta. Kovin aika koitti äidille ja meille kaikille, kun vuonna 1952 syksyllä isältä leikattiin jalka reideltä kuolion takia poikki. Isästä tuli yksijalkainen mies, talossa ei ollut rahan hankkijaa. Olimme vuotta aiemmin muuttaneet uuteen taloon ja

valtiolta olivat kovat vaatimukset asutustilallisille. Kuhmon sosiaalihuollossa oli tultu siihen päätökseen, että koko lapsikatra hajotetaan ja lapset laitetaan sijoituskoteihin. Äitihän pillastui, ettei hänen lapsilaumaansa hajoteta. En tiedä millaisen rähinän hän siellä piti, mutta lopputulema oli ettei meitä hajotettu mihinkään, ja saipa hän vielä puhuttua kunnalta 50 kilon ruisjauhosäkin kuukautta kohti. Pari vuotta saimme nauttia kunnan jauhoja, mistä myös me lapset saimme kuulla naapureilta. Sisua hänellä riitti ja periksi antamattomuutta vähän liiaksi asti. En muista hänen koskaan myöntäneen olleensa väärässä tai muistaneensa väärin, kun he ottivat yhteen isän kanssa. Äänekäs sanojenvaihto päättyi usein äidin sanoihin ”olipa miten oli”, mutta väärässä olemista hän ei myöntänyt.

Yksi yhdessäolon ja läheisyyden tapa meillä lapsilla ja äidillä oli pitkään. Päivän töiden jälkeen iltasella rapsuteltiin hilsettä toistemme päistä välineenä vanha tylsä pöytäveitsi. Kyllä siinä monet naurut naurettiin, että on tässä meidän apinalauma koolla. Ne olivat lämpimiä hetkiä. Kavereita saimme tuoda kotiin yökylään koulusta melko vapaasti ja niitä kyllä tuotiinkin. Äidin kanssa tein ensimmäisen linja-automatkan Varajoelta kirkolle ja takaisin. Soutaen Virtalaan, siitä Kallen moottoriveneellä Varajoelle ja iltasella takaisin. Kyllä avartui korven pojan maailma. Äidin mukana olin, kun menimme aamusella Kortepuroilta Toivo Haverisen kuorma-auton kopissa kirkolle ja päivällä hurautettiin Veikko Heikkisen Popeda-taksilla takaisin. Popedan takaistuini oli pehmeä ja moottori hurisi hiljaa. Siitä reissusta riitti kerrottavaa

veli-Eskolle. Äidin mukaan halusin ja pääsin näille avartaville matkoille. Myöhemmin, kun isä toipui sairaudesta ja jalan amputoinnista, hän alkoi hoitaa virastoasioita ja sitten pääsin isän mukaan salkunkantajaksi. Vuonna 1954 meille rakennettiin tiilestä navetta ja samalla lisättiin lehmiä. Seuraavana vuonna alkoi maidon meijeriin laitto, mitä äiti jännitti valtavasti, että osaako maidon oikein käsitellä.

Samoihin aikoihin, ollessani noin 10-vuotias, aloin käydä kirkolla hoitamassa talon pienempiä asioita. Äidin neuvo oli, että kun sinun pääsi on noussut noin korkealle, niin sinun pitää itse ajatella omilla aivoilla – ei isä eikä äiti ole sinun perään katsomassa. Luottamusta tuli, vaikka ei se pää kyllä mielestäni korkealla ollut. Uskontoon äidin asenne oli myönteinen, mutta käytännönläheinen ja ihmistä ymmärtävä. Koulussa luimme katekismusta ja kymmentä käskyä. Kysyimme, mitä hän niistä ajattelee. Hänen mielestään riitti, kun vain elää ihmisiksi.

Minulle jäi nuoruudesta yksi asia, joka on ehkä eniten kaduttanut myöhemmin. Olin 17-vuotias, kun äiti kysyi minulta, haluanko ottaa vastaan ne tiedot ja taidot, jotka hän sai Virtalan ukolta ja jotka annetaan vain yhdelle nuoremmalle siirrettäväksi. Ne olivat henkimaailman asioita, joilla voi tehdä sekä hyvää että pahaa. Jäin miettimään, enkä osannut sanoa juuta enkä jaata, eikä äiti kysynyt toista kertaa. Olisi pitänyt vain vastata kyllä. Sen aika meni siinä hetkessä.

Äidin asenne oli muita ihmisiä kohtaan myötämielinen ja

9 789528 902768

Elämää ennen turvakenkiä ja varoitustarroja

Lapsuus 1950-luvun Kuhmossa sisälsi kolme vakituista vaaratekijää: pässin, haulikon ja omat ideat – erityisesti silloin, kun kaksi niistä osuivat yksiin. Näissä tarinoissa liikutaan veneellä, suksilla ja hevosella - ja usein juuri niissä asioissa, joissa ei olisi saanut. Mukana ovat hiihtokilpailujen huumat, hammaslääkäreissut, äidin loputon taito selvitä kaikesta ja isän aina kohdalleen osuvat kommentit. Maailma avartuu sykäyksin niin Tuliniemen pirtissä kuin sairaalavuoteellakin. Nauru kuuluu näihin muistoihin yhtä olennaisesti kuin Karhu-suksien y-siteet ja skottitoffee.